

4.7. Patologies de la població immigrant

No s'observen diferències importants en termes de patologia entre la població autòctona i immigrant. No obstant, els professionals de la salut i les pròpies persones immigrants coincideixen en que un problema freqüent que pateix aquest col·lectiu és el "*dol migratori*". Segons les persones afectades, aquest no prové d'una falta d'integració a la societat de destí, sinó sobretot del fet d'haver deixat el país, la família i les amistats.

Aquest trastorn de tipus adaptatiu afecta tant a homes com a dones tot i que els primers, segons la perspectiva femenina, tenen tendència a exterioritzar-ho menys i superen el procés més fàcilment un cop troben feina, perquè veuen complert el paper que socialment els hi correspon i pel qual han emigrat.

*L'home ha viscut de manera que culturalment no ha de plorar. Pels homes plorar significa que són inferiors i llavors la seva manera de mostrar els sentiments és diferent a les de les dones. Les dones en general, siguin d'aquí o siguin d'allà, plorem més quan tenim un problema de dol, es nota més.*⁷⁵

Les persones que passen per aquest procés no sempre recorren a l'ajuda mèdica i en el cas que ho facin no sempre són conscients de quina és la causa que provoca els seus símptomes de malestar. Un exemple, és el d'una noia xilena que clarament va viure un procés d'aquest tipus però no es va tractar mèdicament.

*Los primeros meses que yo pasé aquí siempre estaba llorando, llamaba a casa a cada rato, lloraba y lloraba. Mi pareja, que me comprende, decía que es normal que yo llore, que eche de menos a mi familia.*⁷⁶

⁷⁵ Membre de l'Associació de Dones de Torreguitart.

⁷⁶ Dona immigrant de Xile.

Respecte els col·lectius més afectats pel “dol migratori”, part dels professionals de la salut han detectat que aquesta malaltia té una important incidència entre les **dones llatinoamericanes** i cuidadores de gent gran; les anomenades “*noves cuidadores*”.

*La gran majoria de dones sud-americanes entre els 20 i els 45 anys que estan cuidant avis venen per patologia somàtica. Efectivament, és el dol, han deixat el seu país, tenen els seus fills al seu país i estan intentant que vinguin aquí. Tenen una patologia de trastorn adaptatiu i de dol.*⁷⁷

També les **dones magribines** són un col·lectiu que pateix especialment el “dol migratori”, degut a que a l'emigrar han vist reduït àmpliament el seu ventall social i familiar, tal com ha còpsat el professorat de les escoles a les que porten els seus fills o filles.

*A les mares magribines també els costa moltíssim adaptar-se. Jo tinc una nena que em diu: és que la meva mare encara plora. No surt de casa i es passa el dia plorant.*⁷⁸

El “dol migratori” afecta també els infants i adolescents, segons han còpsat el professorat de les aules d'acollida. Es tracta de nens i nenes que porten bastants anys aquí i encara senten nostàlgia i somnien amb retornar al seu país.

D'altra banda, en relació a la patologia de la població immigrant, alguns professionals de la salut destaquen que la **població africana**, majoritàriament masculina, requereix atenció mèdica bàsicament per **malalties musculars causades per la sobrecàrrega de treball**.

Respecte els motius de consulta són, segons un estudi realitzat al CAP Ca n'Oriac l'any 2003⁷⁹, els **problemes respiratoris**, seguits dels osteomusculars, les epigastralgies i

⁷⁷ Director del CAP de Sant Oleguer.

⁷⁸ Professora de l'aula d'acollida del CEIP Calvet d'Estrella.

abdominalgies, insomni, cefalea i fatiga, tràmits i certificats i finalment els accidents. Els motius **obstetro i ginecològics** valorats respecte a població total representen un 26,2% però referits a la seva població femenina surt un 51,72%.

Finalment, un aspecte molt controvertit és el de la pràctica d'**ablació del clitoris** entre les nenes africanes subsaharianes. Les metgesses i pediatres constaten que si bé entre les dones adultes n'hi ha moltes que han sofert aquesta pràctica, no és habitual que se'ls hi practiqui a les nenes nascudes a Sabadell, encara que retornin de visita al seu país. Els motius poden ser diversos; influeix tant la cultura i la legislació occidental com el propi canvi de mentalitat de les mares subsaharianes.

En aquesta situació no solament està implicada la cultura occidental, sinó també les pròpies dones subsaharianes que han de lluitar contra el rol de la gent més gran, de les àvies, que són les que tenen més ascendència amb aquest tipus de pràctiques. Perquè això no és un problema religiós, és un problema de tradició cultural. Cada vegada més elles mateixes se n'adonen del que els hi han fet i no volen que a les seves filles se'ls faci el mateix.⁸⁰

4.8. Freqüència d'ús dels serveis sanitaris

Els professionals de la sanitat constaten que la majoria de població estrangera **no acostuma a fer un ús freqüent dels serveis sanitaris**, degut a que les seves condicions de treball no els permeten perdre temps de feina o, per la seva condició d'il·legalitat -al país i al treball-, els resulta difícil recórrer als serveis sanitaris, per temor a que la malaltia sigui d'origen laboral.

⁷⁹ Ortiz Alvarez Encarna, Lopez Gomez Mª José, Manzano Fuentes Carmen, Roman Rodriguez Antonia i Grup Diversalut (grup per a la recerca en salut i diversitat). ABS 3A Sabadell: 2003.

⁸⁰ Pediatre del CAP La Serra.

N'hi ha molts que estan molt malament i no venen perquè no poden venir. No poden faltar a la feina perquè tenen una precarietat laboral que els fa que alguns no puguin fer-se ni els mínims controls de patologies fins i tot greus.⁸¹

D'altres vegades és la pròpia cultura i les relacions de gènere el que impedeix recórrer als serveis sanitaris.

Per a les dones marroquines és impensable anar al ginecòleg sigui home o dona, perquè al Marroc moltes no hi van. Hi van un cop a l'any les que són instruïdes. Les altres no hi van, encara que tinguin problemes, com un principi de càncer, no hi van.⁸²

No obstant, una part dels professionals de la salut han detectat que hi ha persones immigrants que presenten una elevada freqüència d'assistència als CAPs, degut a que pateixen el que els professionals de la salut han anomenat "*dol migratori*". No obstant, tal com anteriorment s'ha comentat, moltes de les persones que presenten els símptomes propis del dol migratori no recorren al tractament mèdic en tant que no ho perceben com una malaltia.

Finalment, el col·lectiu sanitari ha detectat que es produeixen casos d'abús en l'ús dels serveis sanitaris, i també casos en que s'adopta una actitud d'exigència davant el servei, però són anecdòtics i no generalitzables a tot el col·lectiu.

⁸¹ Metge de família del CAP La Serra.

⁸² Dona immigrant del Marroc.

4.9. Dificultats detectades en l'atenció sanitària de la població immigrant

Una de les dificultats detectades per tots els col·lectius implicats és la manca de comprensió de l'idioma. Aquest problema afecta en major mesura als CAPs on predomina població africana, com ara el CAP La Serra, en el qual fa uns deu anys es va detectar per primer cop el problema amb la població gambiana.

*Hi ha mares que venen soles i no parlen. I tu fas tota l'explicació i al final no saps si t'han entès o no. I tu tens la criatura allà amb febre i no saps ben bé que farà. Et queda l'angoixa de saber si realment t'ha entès. Són magribines sobretot i subsaharianes.*⁸³

*El idioma sí que es un problema. Estar yo de paciente y escuchar a la enfermera explicando como le tiene que dar el medicamento al crío y al final le dice, "vente con tu compatriota tal de intérprete, que ya lo conozco, y se lo explico a él."*⁸⁴

Davant del problema del desconeixement de l'idioma, el Servei Català de Salut ha posat a disposició dels professionals sanitaris un servei de traducció telefònica. Són els professionals del Parc Taulí els que fan un major ús d'aquest servei, ja que en els CAPs es poden buscar altres mecanismes per facilitar la traducció, com procurar que la persona vingui acompanyada d'un familiar o amic que faci d'interpret. Segons els professionals sanitaris del Parc Taulí, el servei de traducció telefònica és de gran utilitat quan s'hi pot establir comunicació, però en molts casos és difícil obtenir resposta quan es requereix. A més, únicament permet resoldre el problema de la traducció, però no el de la comunicació intercultural.

⁸³ Pediatre del CAP La Serra.

⁸⁴ Membre de la Vocalia de Dones de l'Associació de Veïns d'Espronceda.

Més enllà de la comunicació lingüística, els professionals sanitaris estan d'acord en que el principal problema són les dificultats relacionades amb la comunicació intercultural, degudes al desconeixement tant per part del professional mèdic com per part de la població immigrant dels hàbits culturals i del concepte de salut de l'altre.

Amb el tema de la maternitat a infermeria estaven molt preocupades per les reaccions que tenia la gent subsahariana amb el nen acabat de néixer. Tu no en tens ni idea, per això es necessita coneixement. Les mares no miren el nen acabat de néixer perquè és una manera de protegir-lo. Per nosaltres era, "mira aquest, ni cas". Quan coneixes pots valorar i llavors l'ajudes en aquest estar allà i protegir el nen. Hem de conèixer i per això ens hem de formar.⁸⁵

L'atenció ginecològica presenta nombroses dificultats derivades de la manca de comunicació lingüística i intercultural. Resulta costós explicar tant el control de l'embaràs com el procés d'aquest, degut al desconeixement de l'idioma per part de la pacient i a la diferent concepció de l'embaràs i la maternitat. Tot i així, cal assenyalar com a positiu el fet que dones immigrants de diferents orígens coincideixen en que totes segueixen i controlen el procés de l'embaràs.

A causa del desconeixement de l'idioma, la pacient de vegades assisteix a la visita acompanyada del seu marit, el que, segons els professionals sanitaris, no facilita l'apropament entre metge i pacient ni l'accés a qüestions de caire emocional. En aquests casos es recomana que l'interpret sigui la filla o el fill. En el cas de les dones musulmanes esdevé un problema el fet que el ginecòleg de guàrdia a l'hospital Taulí sigui un home.

⁸⁵ Responsable de Serveis Socials de la Corporació Sanitària Parc Taulí.

En el cas de la patologia mental també s'accentuen les dificultats de comunicació, ja que la traducció implica una interpretació dels símptomes.

On és més complicat de tot és amb la patologia mental, perquè llavors hi ha les interpretacions. Això sí que és molt difícil d'abordar. Perquè la febre és la febre i té uns símptomes, però el deliri no és igual. Cada persona té el seu deliri. El paper del traductor és més difícil perquè interpreta el que l'altre diu i s'està sortint del problema en sí.⁸⁶

4.10. Dificultats detectades en l'atenció social de les dones immigrants

El Centre d'Atenció a la Dona atén les persones que hi arriben, sense fer una detecció tècnica de necessitats, el que pot generar diferències en l'atenció per origen. Es detecta la dificultat de les dones d'origen magribí per recórrer al Centre d'Atenció a la Dona quan es tracta de casos de violència. Generalment les que hi arriben és perquè han pogut escapar de la pressió del marit o perquè han sortit de la relació. Altres, però, hi acudeixen per motius més pràctics o de tipus econòmic, en els quals no intervé tant la situació de parella.

En funció de les necessitats s'inicia un treball amb aquestes dones o bé es deriven cap a altres recursos, com pot ser l'SCAI, els Serveis Socials, Càritas, si es tracta de necessitats d'habitatge, econòmiques...

⁸⁶ Ibid.

4.11. Propostes fetes pels agents socials per millorar l'atenció sanitària de la població immigrant

L'accés formal a l'atenció sociosanitària està generalitzat entre la població immigrant a Sabadell, degut a l'ampliació de la cobertura sanitària a les persones empadronades a la ciutat, disposin o no de residència legal. No obstant, els professionals sanitaris coincideixen en que les condicions d'accés efectiu podrien millorar en diversos aspectes.

Una proposta feta pels professionals de l'àmbit sanitari és introduir la **visita d'acollida** per a les persones immigrants als Centres d'Atenció Primària. Aquesta permetria fer una atenció integral del pacient, és a dir, una atenció que no només considerés la malaltia en estricte sentit biològic, sinó també l'entorn de vida de la persona atesa, en tant que aquest afecta a l'estat de salut. En el cas de la població immigrant, al tractar-se de població fonamentalment jove, no tenen tanta incidència els factors biològics en la malaltia com les condicions laborals i socials amb què es troben.

Així doncs, la visita d'acollida s'hauria de dur a terme des de l'atenció primària i hauria de permetre prevenir riscos en la salut de la població immigrant. A la vegada podria formar part de les polítiques de primera acollida de la població nouvinguda que tenen un impacte molt positiu en la percepció que aquestes persones tenen de la societat receptora i en la seva posterior integració.

Al menys a Primària hi ha interès en el que representaria la visita d'acollida, en el sentit que no només fos una visita de garantir la universalitat de l'assistència, sinó la possibilitat de fer una primera visita amb més profunditat de, preguntar de dónde vienes, por dónde has pasado. Fer una visita d'acollida.⁸⁷

⁸⁷ Infermera del CAP Ca n'Oriac.

Els professionals mèdics reclamen una **ampliació del temps de visita**, ja que la visita d'acollida difícilment es pot dur a terme amb els sis minuts establerts per a cada pacient. De fet, Catalunya té un dels promitjos més baixos de temps de visita de la UE-15 i també té un major percentatge d'usuaris i usuàries que es queixen de la manca de temps de visita. Davant aquesta situació, s'ha creat una plataforma professional amb la demanda que el temps de visita sigui de deu minuts. En el cas de la visita d'acollida es podria, fins i tot, destinar-hi més temps.

*Tenim sis minuts per visita, i no podem fer visita d'acollida, nosaltres no podem fer-la, perquè d'on la trèiem?*⁸⁸

Una altra de les peticions del col·lectiu de professionals del sector de la salut és donar resposta, en termes de **recursos**, als serveis que experimenten un major increment de demandes, fonamentalment pediatria, maternitat, obstetrícia i traumatologia.

Un dels problemes principals que es detecten en l'atenció sanitària de la població immigrant és la dificultat de comunicació, derivada del desconeixement de l'idioma i d'una concepció diferent de la salut i la malaltia. Per tal de facilitar la comunicació, entesa en un sentit més ampli que la traducció, els professionals de la salut així com els tècnics de Salut i Serveis Socials de l'Ajuntament proposen diferents mecanismes.

Una primera proposta, dirigida especialment a l'atenció primària, fa referència a la necessitat de formar el col·lectiu de professionals de la salut per tal de potenciar el seu coneixement sobre les particularitats culturals dels grups d'estrangers predominants en la zona que correspon a cada CAP. És a dir, es tracta de buscar mesures per tal d'apropar-se a la comunitat d'immigrants del barri o de la zona.

⁸⁸ Metge de Família del CAP La Serra.

No obstant, aquest model més territorial no és tant vàlid a l'Hospital Taulí, degut a que és un centre de referència de la ciutat i la comarca i, per tant, és més difícil que els professionals s'especialitzin en termes de particularitats culturals.

Una solució proposada pels professionals sanitaris i de serveis socials del Parc Taulí podria ser incloure un nou perfil professional a la plantilla: **el mediador o la mediadora cultural**. Es tracta de dur a terme una política de desenvolupament dels professionals de la sanitat que respongui a les necessitats socials del moment.

Cal tenir en compte que, tal com els agents de la salut exposen, el mediador o la mediadora cultural no hauria d'excloure el paper actiu del professional sanitari en la voluntat de comunicació intercultural; el conjunt de professionals de l'atenció sanitària especialitzada també s'ha d'apropar a la diversitat de cultures de la població immigrant. Per tant, cal incloure també la proposta de formació sobre especificitats culturals entre aquest col·lectiu.

La figura del mediador seria útil en els casos en que el propi professional de la salut no sap o no pot gestionar la diferència cultural i, per tant, es configura com un perfil necessari als CAPs. Cada cop més, la immigració que arriba a Sabadell és més diversa, el que dificulta, fins i tot a l'atenció primària, l'especialització en les idiosincràsies culturals d'un determinat col·lectiu. **Formació i mediació** són, doncs, dues mesures que es complementen i permeten millorar l'atenció sanitària de la població immigrant a Sabadell.

Finalment, caldria reforçar, i fins i tot estendre a altres municipis, la **integració de la xarxa d'atenció primària de serveis socials i de salut**, ja que la manca de salut en la majoria de casos, i especialment entre la població immigrant, té origen en la dimensió sociosanitària. Els processos de dol en són un exemple paradigmàtic. Sovint també es produeixen dolors musculars causats per les dures condicions laborals en el sector de la construcció o processos de fatiga deguts a jornades laborals molt llargues, com succeeix en ocasions al servei domèstic.

Cal millorar les condicions de vida de la població immigrant facilitant el seu accés al món laboral, a l'habitatge i a l'educació en condicions dignes i equivalents a les del conjunt de població ja que això incideix en l'estat de salut de les persones. La millor manera d'assolir-ho seria l'equiparació de drets amb la població autòctona. Si bé això no és possible d'altra manera que modificant la legislació -i amb mesures que posteriorment facin efectius aquests drets-, des dels serveis socials es pot contribuir a una millora significativa de la situació social de la població immigrant. Es corrobora la necessitat i la importància d'una col·laboració permanent entre l'atenció primària dels serveis socials i l'atenció sanitària.

Síntesi valorativa

- Les dades sobre targetes sanitàries i la percepció del col·lectiu de professionals de la salut coincideixen en que **la gran majoria de població immigrant té accés als serveis sanitaris**. El procediment a seguir és senzill i ràpid.
- L'ampli accés als serveis sanitaris per part de la població immigrant es tradueix en un **accés generalitzat als serveis socials**, degut a la integració, com a particularitat pròpia de Sabadell, de la xarxa d'atenció primària de serveis socials i la xarxa d'atenció primària del sistema sanitari.
- Les dades de l'Enquesta de Salut de Sabadell del 2002 mostren que **la població estrangera presenta un major risc de trastorn mental**. Aquesta diferència significativa respecte la població autòctona s'explica pel fet que la població immigrant pateix el "**dol migratori**". Tant els professionals de la salut com les pròpies persones immigrants coincideixen en que és un procés habitual degut a l'abandó de la família i les xarxes socials del país d'origen. Tant les dones autòctones com les immigrants coincideixen en que elles exterioritzen més aquest dol que els homes, tot i que ambdós grups el

pateixen. Des dels professionals de l'educació, també es constata que els infants i adolescents també pateixen el "*dol migratori*".

- Els professionals sanitaris detecten que les condicions laborals són la causa principal de les malalties que pateixen els homes africans, provocades per una sobrecàrrega de treball.
- Les dades de l'Enquesta de Salut de Sabadell del 2002 indiquen una menor freqüència en l'ús dels serveis sanitaris per part de la població estrangera, tot i que no es pot parlar de diferències estadísticament significatives. Els professionals de la sanitat, així com les pròpies persones immigrants, corroboren que la **freqüència d'ús dels serveis sanitaris de la població immigrant és baixa**. Els motius són diversos: la precarietat laboral que impedeix disposar de temps per anar al metge, la pròpia cultura que impedeix a moltes dones marroquines visitar el ginecòleg, sigui home o dona, o la no percepció del problema com una malaltia, com succeeix amb el "*dol migratori*". D'altra banda, en algunes ocasions hi ha un abús dels serveis sanitaris, però els professionals de la salut coincideixen en que es tracta de pocs casos.
- Les principals **dificultats detectades** pels professionals sanitaris i pels usuaris dels serveis sanitaris en relació a l'atenció de la població immigrant són de **comunicació lingüística i intercultural**. Un exemple paradigmàtic és el control de l'embaràs. Si bé no hi ha problemes en que les dones immigrants, independentment de l'origen, facin un seguiment de l'embaràs, es generen dificultats en l'atenció, degudes al desconeixement de l'idioma i a les diferents concepcions de l'embaràs i de la maternitat. Un altre àmbit on les dificultats de comunicació són importants és en el de la patologia mental.
- Els professionals de la salut coincideixen en la necessitat de millorar l'**accés efectiu** de la població immigrant al sistema sanitari. Una manera d'assolir-ho seria a través de la **visita d'acollida**, la qual requereix una ampliació del temps de visita. Aquesta ampliació

de temps també és necessària a les visites ordinàries, el que beneficiaria el conjunt de la població.

- Per tal de corregir les dificultats de comunicació lingüística i intercultural els professionals de la salut, així com els tècnics de Salut i Serveis Socials de l'Ajuntament de Sabadell, coincideixen en complementar mesures de **formació del personal sanitari** sobre les **particularitats culturals** dels col·lectius que componen la immigració amb la introducció als CAPs i a l'Hospital Taulí d'un nou perfil professional de plantilla: **el mediador o la mediadora cultural**.
- Una altra petició dels professionals sanitaris és donar resposta en termes de **recursos** a l'increment de les demandes de **determinats serveis**: pediatria i maternitat, obstetrícia i traumatologia.
- Finalment, des dels agents socials es valora com a molt positiva la **integració de la xarxa d'atenció primària de serveis socials i de salut** per tal de facilitar una atenció integral a la població immigrant i prevenir la malaltia. Cal, per tant, seguir actuant en aquest sentit.
- Un **18%** de les dones ateses al **Centre d'Atenció a la Dona** són de nacionalitat estrangera. Predominen les dones equatorianes, marroquines i bolivianes, el que es correspon amb els tres principals col·lectius d'estrangers a la ciutat. Principalment són dones de 26 a 45 anys.
- Les dones amb nacionalitat estrangera i amb nacionalitat espanyola presenten el mateix tipus de demandes; es concentren en l'assessorament i orientació personal, l'assessorament jurídic i l'atenció psicològica. Tot i així, les dones estrangeres obtenen un major percentatge en les demandes d'acolliment i d'atenció social, degut a les necessitats derivades del fet migratori.

- Les necessitats que es detecten entre les dones autòctones i estrangeres són força similars: violència psicològica, violència física i manca d'informació jurídica. A més, les dones estrangeres presenten altres necessitats derivades de la **manca de feina i de recursos econòmics**, del que se'n deriva que aquestes dones es troben en una situació de doble discriminació: de gènere i d'origen.

Bloc-5/ Educació i recursos educatius

Les dades referides a la població infantil en edat escolar, han estat proporcionades per la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de Sabadell. Les següents dades no presenten distorsions per situació legal de l'infant, degut a tots els infants tenen el dret i el deure a l'escolarització obligatòria, independentment de la seva situació legal. No obstant, el fet de comptabilitzar-se únicament la categoria d'estrangers -sense nacionalitat espanyola- deixa fora de l'anàlisi els fills o filles de persones immigrants que han nascut aquí i, que per tant, són espanyols. Tot i així es tracta d'una població producte de la immigració que seria interessant considerar en termes de condicions socials diferencials.

D'altra banda, també comptem amb la informació que fa referència al nivell d'instrucció de la població adulta estrangera. En aquest cas, tal i com també succeeix en l'apartat anterior, disposem de dades del Padró Municipal. Això implica que es té present tota la població estrangera inscrita al Padró, independentment de la seva situació legal.

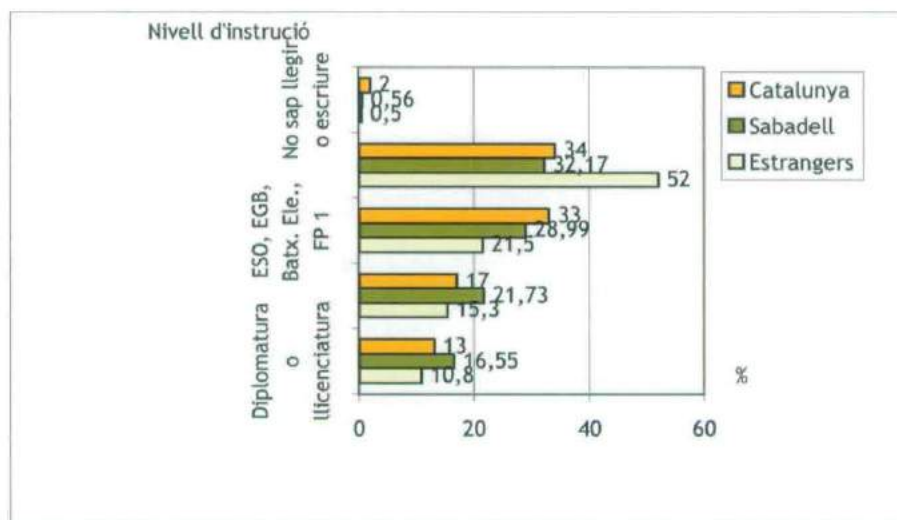
També s'ha utilitzat informació extreta d'un grup de discussió temàtic per accedir a aspectes més qualitatius, tal i com està especificat en la definició metodològica d'aquest estudi.

5.1. Nivells d'instrucció de la població adulta

Els nivells de formació de la població estrangera i del conjunt de població de Sabadell i de Catalunya no difereixen considerablement entre sí, tenint els tres grups un nivell de formació baix.

La població estrangera té percentatges més elevats en el nivell sense estudis o primer grau, amb un percentatge del 52% (*Gràfica 47*). El percentatge de població amb estudis secundaris postobligatoris i superiors és força similar en tots tres grups, tot i que la població estrangera és el col·lectiu amb percentatges més baixos. En la categoria de Batxillerat Elemental, ESO i EGB, el percentatge més elevat correspon al conjunt de la població catalana amb un 33%, similar al percentatge obtingut per la població sabadellenca, un 29%; però quedant bastant per sota el percentatge de la població estrangera de Sabadell, amb un 21%.

La població que no ha finalitzat els estudis obligatoris és major en termes percentuals en el grup d'estrangers, malgrat que també trobem percentatges bastant elevats, superiors al 30%, en el conjunt de població de Sabadell i el total de la població catalana. Pel que fa a la categoria de persones que no saben llegir o escriure, hi ha un major percentatge de població analfabeta en el conjunt de la població de Sabadell i de Catalunya que entre el col·lectiu d'estrangers de Sabadell.

Gràfica 47. Comparació de la distribució del nivell de formació del total de població de Catalunya, de Sabadell i de la població estrangera resident a Sabadell.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Anuari Estadístic de Sabadell del 2005 i l'Institut d'Estadística de Catalunya, dades de 2001.

La població total de Sabadell i el subgrup de població estrangera tenen **nivells generals d'instrucció** molt similars i **baixos** en tots els casos

Si observem el nivell de formació de la població estrangera per continent d'origen (Taula 5), podem afirmar, en primer lloc, que la meitat de les persones estrangeres tenen un nivell d'estudis primaris o inacabats, ja que parlem d'un percentatge del 52%. Tots els continents presenten el percentatge més elevat en aquest nivell educatiu. Malgrat això s'observen algunes diferències segons la procedència. El col·lectiu africà presenta el percentatge més elevat en la categoria d'estudis primaris o inacabats, un 85%. També entre el col·lectiu

asiàtic trobem un percentatge molt elevat en aquesta categoria: tres quarts parts de les persones originàries d'Àsia que viuen a Sabadell només tenen estudis primaris acabats o inacabats.

En el percentatge d'estudis secundaris, tant obligatoris com postobligatoris, hi destaquen les persones estrangeres que provenen de la Unió Europea i d'Amèrica Llatina (ambdós grups presenten percentatges similars: un 24% la Unió Europea i un 20% Amèrica). Pel que fa a l'educació superior, és la població estrangera comunitària la que presenta el percentatge més alt -un 30% davant un 2% d'Àfrica, un 6% d'Àsia, un 12% Amèrica i un 30% la resta d'Europa-. Podem afirmar doncs que els nivells més elevats de formació els trobem entre les persones originàries d'Europa i d'Amèrica del Nord i Amèrica Llatina. No obstant, cal tenir en compte que aquestes dades es poden veure afectades per la dificultat d'homologar les titulacions superiors de la població estrangera.

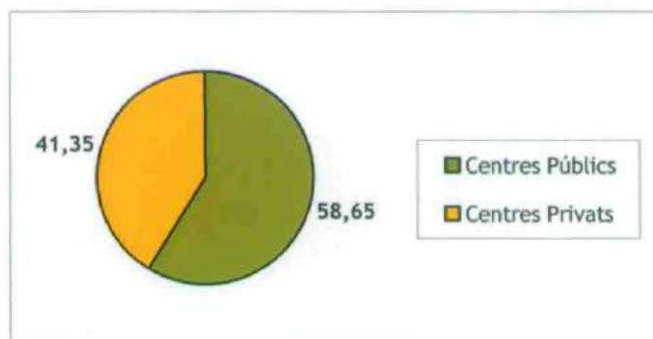
Nivell de formació	% Àfrica	% Amèrica	% Àsia	% Unió Europea	% Resta d'Europa
No sap llegir o escriure	1,1	0,1	0,7	0,9	0,1
Sense estudis o primer grau	84,6	40,1	75,0	25,5	45,8
ESO, EGB, batxillerat elemental, FP 1er grau	7,9	27,7	10,4	19,7	28,2
Batxillerat superior, BUP o COU, FP 2on grau	3,8	20,3	8,1	23,7	13,6
Diplomatura o llicenciatura	2,6	11,8	5,8	30,2	12,3
	100	100	100	100	100

Taula 5. Nivell d'instrucció de la població estrangera per origen.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Anuari Estadístic de Sabadell de 2005.

5.2. Nivells de matriculació de la població infantil

Pel que fa a la població infantil, s'observen importants diferències en el nivell de matriculació a centres públics i concertats entre el total d'alumnat de Sabadell i l'alumnat estranger. Mentre l'alumnat total es reparteix de forma força similar entre els centres públics i concertats, el subgrup d'alumnat estranger es concentra en un 87% als centres públics (Gràfiques 48 i 49).

4 de cada 10 alumnes de Sabadell va a un centre públic

Gràfica 48. Distribució del total de l'alumnat de Sabadell segons la tipologia del centre educatiu.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Gràfica 49. Distribució de l'alumnat estranger segons la tipologia de centre educatiu.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Destaquem com l'alumnat estranger, sigui quina sigui la seva procedència, es distribueix de forma molt desigual entre els centres educatius, ja que la majoria d'aquest col·lectiu, es troba en centres públics. Aquesta distribució tant desigual es veu clarament en l'alumnat magribí i resta d'Àfrica, ja que un 97% i un 98% respectivament, estan matriculats en centres públics. En el cas de l'alumnat procedent de la Unió Europea i sobretot de l'Amèrica del Nord succeeix tot el contrari: el percentatge de matriculació en centres concertats és molt més elevat que la resta d'origens. Fins i tot, l'alumnat procedent d'Amèrica del Nord es concentra, en un 63%, en centres concertats. És una nova prova d'immigració invisible i de segregació territorial. (Taula 6).

Origen	Centres públics	%	Centres concertats	%	Total alumnat	%
Centre i Sudamèrica	1069	88,06	145	11,94	1214	100
Magrib	254	97,69	6	2,31	260	100
Resta d'Europa	135	81,33	31	18,67	166	100
Resta d'Àfrica	71	98,61	1	1,39	72	100
Àsia i Oceània	64	88,89	8	11,11	72	100
UE	43	63,24	25	36,76	68	100
Amèrica del Nord	8	36,36	14	63,64	22	100
TOTAL	1644	87,73	230	12,27	1874	100

Taula 6. Origen de l'alumnat estranger als centres públics i privats. Curs 2003-2004.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Si analitzem la distribució de la matriculació de l'alumnat en centres públics i en centres concertats per cada nivell educatiu, podem veure com les diferències entre alumnat total de Sabadell i alumnat estranger es mantenen.

En el nivell més baix, a les escoles bressol, no es disposen de dades diferenciades entre alumnat per origen. De tota manera pensem que és important destacar l'elevat percentatge

que obtenen les escoles bressol privades enfront de les subvencionades o les públiques. Això es deu clarament a la reduïda oferta de places en centres públics a la ciutat⁸⁹.

En el nivell següent, en **educació infantil i primària**, mentre el conjunt d'alumnat de la ciutat es reparteix entre un 58% a l'escola pública i un 41% a la concertada, pel que fa a l'alumnat estranger la diferència entre un tipus d'escola i altra, és molt més gran, ja que pràcticament un 90% dels infants estrangers en el curs 2003-2004 s'ha matriculat en un **centre públic**.

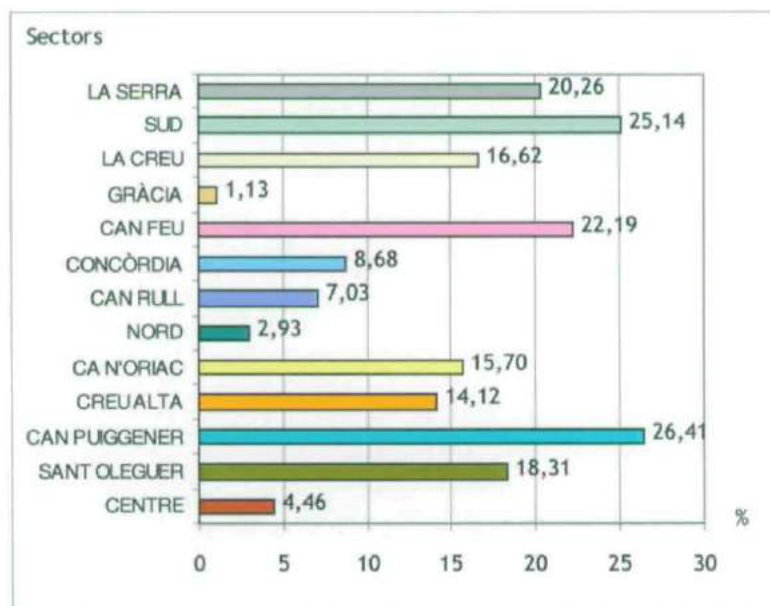
La situació és similar en l'**educació secundària obligatòria**. Si bé el conjunt de joves matriculats es reparteix de forma força equitativa entre les dues tipologies de centres, l'**alumnat estranger es concentra, altre cop a l'escola pública**. Concretament, en un 82% enfront d'un 17% de l'escola concertada.

Finalment, en l'**ensenyament postobligatori**, observem que el percentatge d'alumnat estranger és el mateix que en l'anterior nivell educatiu, amb molta **més presència en l'escola pública** que no pas en la privada. L'únic que varia en aquest cas, és la distribució de l'alumnat total de Sabadell; un 70% es matricula a l'escola pública i un 30% ho fa a l'escola concertada.

Si analitzem la distribució territorial en percentatges de l'alumnat estranger en l'educació infantil i primària pública durant el passat curs 2003-2004, i la comparem amb la població total matriculada durant aquest curs, cal apuntar en primer lloc que l'**alumnat estranger suposa un 11,14% del total d'aquesta matrícula**. En segon lloc, observem com malgrat que hi ha presència d'alumnat estranger arreu de la ciutat, aquest es concentra en determinats sectors. Entre tots ells, hi destaquen els sectors de **Can Puiggener amb un 26%**, i Sud, amb **un 25%**, que en termes comparatius, són els sectors amb més presència d'alumnat estranger

⁸⁹ Sabadell compta amb 4 escoles bressol públiques, amb 21 escoles bressol privades i 5 escoles bressol concertades.

matriculat en aquestes edats. Seguidament els sectors de Can Feu, La Serra i Sant Oleguer, obtenen percentatges prou considerables, ja que les xifres estan al voltant del 20%. La Creu de Barberà, Ca n'Oriac i Creu Alta, tot i que en menys mesura, també hi ha un percentatge prou elevat. Els altres sectors oscil·len entre l'1%, com és el cas de Gràcia, i el 8% en el cas de la Concòrdia (*Gràfica 50*). Per últim, només afegir que el percentatge d'alumnat estranger en l'educació infantil i primària obté un 1,76% en l'educació privada i concertada, motiu pel qual no l'analitzarem, pel poc volum d'efectius que suposa i la seva mínima representació.

Els sectors Sud i Can Puiggener concentren la meitat de l'alumnat estranger

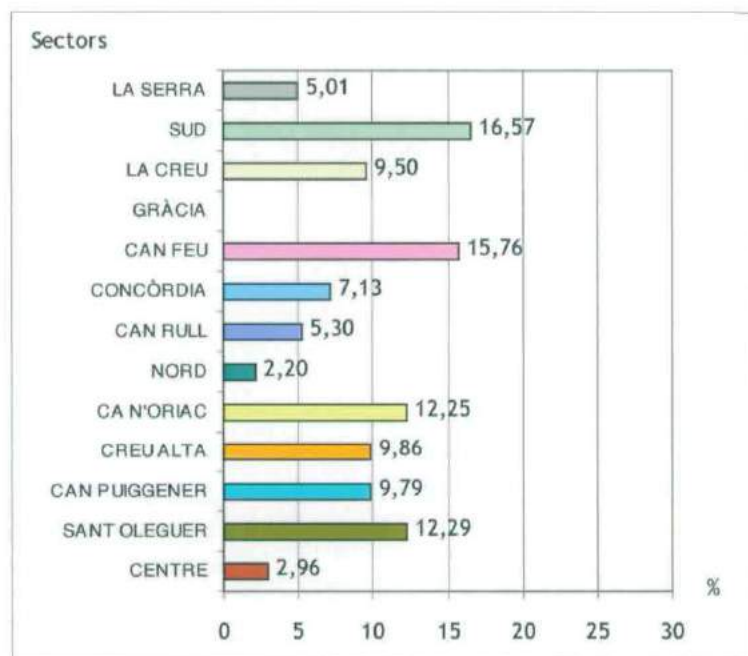
Gràfica 50. Distribució de l'alumnat estranger segons sectors en educació infantil i primària pública, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de l'Ajuntament de Sabadell.

Si ens fixem amb les gràfiques 51 i 52 que mostren la distribució de l'alumnat estranger en el nivell d'educació infantil i primària pública pels diversos sectors de la ciutat segons el seu origen geogràfic, es posa de manifest que són els i les alumnes centre i sud-americans i magribins els que tenen més presència arreu de la ciutat en tots els seus districtes i en més quantitat.

Tot i així, cal dir que els percentatges de centre i sud-americans són més elevats que els del col·lectiu magribí i es troben més concentrats al sector Sud -un 16%-. També tenen una forta presència a sectors com Can Feu, Sant Oleguer o Ca n'Oriac.

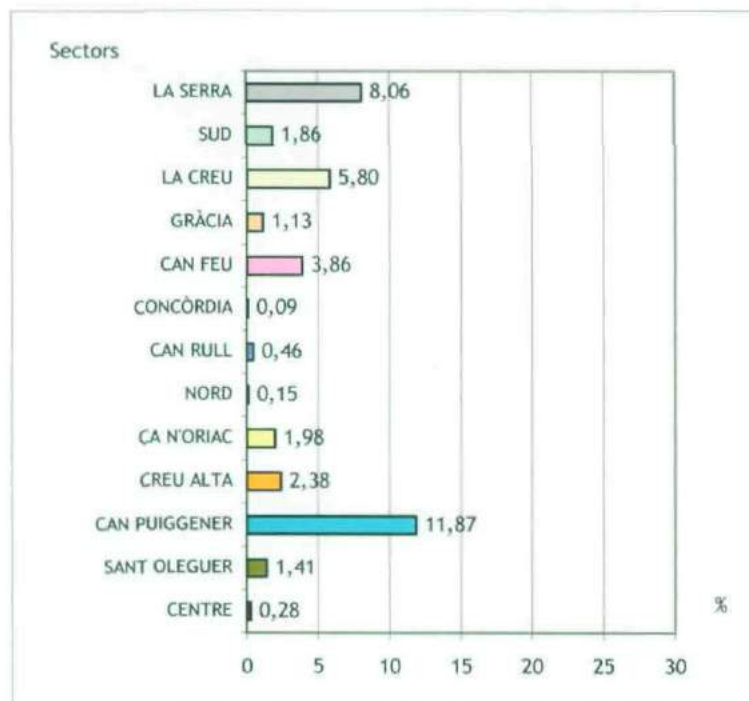
L'alumnat magribí, en canvi, amb menys presència a la ciutat, es troba molt més concentrat a Can Puiggener, amb un 11% i a La Serra, amb un 8%. Pel que fa als altres sectors, també podem fer notar la seva presència, a Ca n'Oriac amb un 5%. En la resta de sectors, els magribins hi tenen presència però en percentatges força reduïts.

El col·lectiu d'alumnes **centre i sudamericans** es concentren als sectors Sud, Can Feu, Sant Oleguer i Ca n'Oriac

Gràfica 51. Distribució de l'alumnat estranger centre i sud-americà segons sectors en educació infantil i primària, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Els alumnes
magribins es
concentren en un
12% al sector de
Can Puiggener

Gràfica 52. Distribució de l'alumnat estranger magribí segons sectors en educació infantil i primària, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

L'alumnat magribí i centre i sud-americà és present a tots els sectors de la ciutat de Sabadell

Pel que fa als altres orígens geogràfics, l'alumnat procedent d'Amèrica del Nord és molt reduït, en termes absoluts i, per tant, els percentatges són irrellevants. Els i les alumnes procedents d'Àsia i Oceania, sumen un total d'uns 40 alumnes i es troben força repartits arreu de la ciutat, el que fa que els percentatges siguin baixos. Els percentatges més elevats, que corresponen als sectors Sud i Can Puiggener, es mouen al voltant de l'1,5. L'alumnat que arriba d'altres zones d'Àfrica també és present a bastants sectors de la ciutat, excepte a la Concòrdia, Creu Alta, Gràcia o Can Feu. Malgrat que els percentatges siguin també força petits, podem destacar sobretot el sector de La Serra, juntament amb els sectors Can Puiggener, Sud i Sant Oleguer. La població europea no comunitària també es reparteix per la ciutat, però es troba bàsicament als sectors de La Serra en primer lloc, i també a Sant Oleguer, tot i que altra vegada, els percentatges siguin molt escassos. Per últim, la població procedent de l'Europa comunitària matriculada a l'educació primària, podem dir que és poc present i pràcticament la meitat de l'alumnat d'aquest origen es troba sobretot al sector Sud. Així doncs, un cop analitzades aquestes dades, podem concloure que la matriculació i la presència del col·lectiu d'alumnes estrangers respon la distribució de la població estrangera sobre el territori de la ciutat de Sabadell, degut a una política de matriculació on hi té gran pes la proximitat residencial al centre educatiu.

Hem pogut constatar que el col·lectiu magribí és el que més pateix la segregació residencial - Can Puiggener-, que el col·lectiu provinent de Centre i Sud-amèrica és el més nombrós arreu de la ciutat sobretot als sectors Sud i Ca n'Oriac, i que la població d'altres zones d'Àfrica es troba a sectors com La Serra; en aquesta ocasió també podem veure com aquest model de distribució de població es repeteix entre l'alumnat. Els escolars magribins d'educació infantil i primària obtenen els percentatges més elevats en el sector de Can Puiggener i, per tant, igual que les persones adultes, es troben més segregats i menys presents arreu de la ciutat.

També observem com l'alumnat centre i sud-americà, és el que té més presència a la ciutat, es troba majoritàriament als sectors Sud, Ca n'Oriac, Sant Oleguer o la Creu de Barberà. I pel que fa a l'alumnat de la resta d'Àfrica, es troba més concentrat en sectors com La Serra, Can Puiggener i Sant Oleguer.

Pel que fa a l'educació secundària obligatòria, podem fer la mateixa comparació entre l'alumnat autòcton i l'alumnat estranger. Si passem a veure com es distribueix el col·lectiu d'alumnat estranger arreu de la ciutat, el primer que cal destacar quan analitzem el mapa escolar sabadellenc en aquest nivell educatiu és que la seva distribució no segueix la divisió estipulada a través de sectors i districtes, com és el cas de l'educació primària, sinó que els centres públics es reparteixen en cinc zones: Zona Nord, Zona Centre-Nord, Zona Centre, Zona Sud i Zona Oest. En canvi, pel que fa al centres privats i/o concertats la divisió no és en cinc zones, sinó en quatre: Zona Nord, Zona Sud, Zona Est, Zona Oest.

Cal tenir molt present aquesta distribució a l'hora de fer l'anàlisi dels centres públics, ja que aquestes zones són extremadament grans i per tant, l'alumnat escolaritzat en els diversos instituts d'educació secundària pot provenir de diversos centres de primària i, per tant, tenen una influència que va més enllà del barri on està situat l'equipament educatiu. Així doncs, el fet de dividir el territori de la ciutat en quatre grans grups per a l'educació concertada i privada o en cinc grans grups per a l'educació pública, pot no correspondre a la realitat social que podem trobar a cada centre.

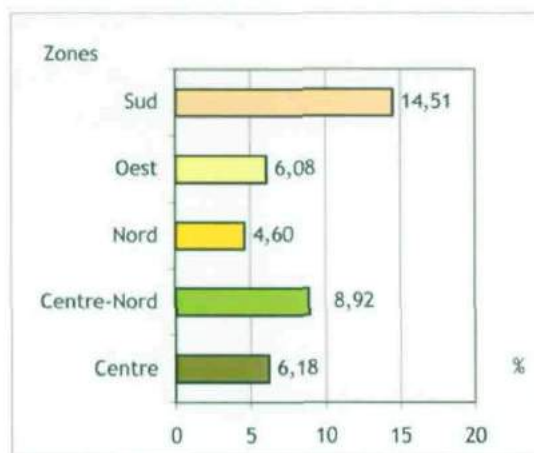
El fet que un institut públic es trobi al sector Centre, no significa que els alumnes matriculats tant sols provenguin d'aquella zona concreta sinó que poden tenir moltes i diverses procedències, a nivell de barris de la ciutat. És obvi que un noi o noia del sector Nord, podrà accedir més fàcilment a un centre de la Zona Nord o Centre-Nord que no pas a un dels dos centres que és troben a la zona Sud, ja que en molts casos hi ha una coordinació pedagògica entre centres educatius de primària i de secundària, cosa que facilita que l'alumnat es quedi

a la mateixa zona. Tot i així, sí que pot succeir que un noi o noia de Sant Oleguer o de Torre-Romeu arribi a un centre de la zona Centre o a un centre de la zona Sud.

Per tant, cal tenir en compte que hi ha menys centres educatius de secundària i que aquests, es troben repartits de forma desigual per la ciutat o fins i tot, en determinats sectors de Sabadell, com és el cas de La Serra, Oest o Berard, no hi ha equipaments d'aquest tipus, ni públics ni privats.

També val a dir que, en nombres absoluts, l'alumnat estranger en el curs 2003-2004 d'educació secundària obligatòria pública no és massa nombrós, ja que representa un 8,46% sobre el total d'alumnat en aquest cicle educatiu. Per tant, cal prendre els següents percentatges per origen com a indicadors de tendències. Per altra banda, en l'educació secundària obligatòria privada i concertada, la matriculació d'alumnat estranger continua essent molt baixa, només un 1,94% sobre el total. Com en l'anterior nivell educatiu, no tindrem en consideració la distribució d'alumnat estranger en aquesta tipologia de centres per la seva baixa representativitat a la ciutat.

Així doncs, tenint present aquestes consideracions prèvies, podem afirmar que la població estrangera total matriculada en centres públics en el nivell d'educació secundària obligatòria comparada amb el total d'alumnat matriculat, té presència arreu de la ciutat. Però són les zones Sud i Centre-Nord, amb percentatges de 14,51%, i de 8,92% respectivament, les que destaquen per sobre de les altres, que oscil·len entre un 4,6% i un 6% (*Gràfica 53*).

A les zones Sud i Centre-Nord és on trobem més alumnat estranger en l'educació secundària obligatòria

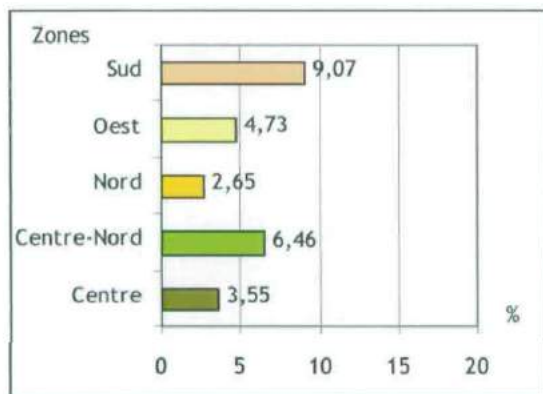
Gràfica 53. Distribució de l'alumnat estranger segons zones en educació secundària obligatòria, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Si observem aquests percentatges segons l'origen geogràfic de l'alumnat, en la mateixa línia que en l'educació primària, podem dir que el col·lectiu d'alumnes centre i sud-americans, juntament, amb el col·lectiu d'alumnes magribins, són els grups amb més presència a la ciutat. En canvi, l'alumnat procedent d'altres orígens, ja sigui Amèrica del Nord, la resta d'Àfrica, la Unió Europea, la resta d'Europa o Àsia i Oceania, obtenen percentatges molt baixos degut al poc nombre d'alumnes matriculats. Tan sols, en el cas d'alumnat provinent de la resta d'Europa, podem dir que hi ha una certa agrupació a la zona Sud, però en un percentatge molt ínfim.

L'alumnat centre i sud-americà es concentra sobretot a la zona Sud, ja que hi és representat en un 9% (Gràfica 54). Un percentatge força elevat si el comparem amb les altres zones en que es reparteix el mapa escolar de secundària. Sobre aquest col·lectiu, també destaquem la

zona Centre-Nord, ja que aquest alumnat obté un percentatge considerable del 6,4%. Així doncs, observant la gràfica podem afirmar que l'alumnat centre i sudamericà es distribueix de forma més aviat desigual sobre la ciutat, malgrat estar representat en totes les zones, ja que si obté percentatges elevats en les anteriors zones, en d'altres, com la zona Nord, el percentatge disminueix fins un 2,6%. Precisament les zones Sud i Centre-Nord són les que tenen més presència d'alumnat estranger, a nivell global i sense diferenciar origen geogràfic. Per tant, deduïm que la majoria d'aquest nou alumnat d'aquestes zones prové de Centre i Sudamèrica.

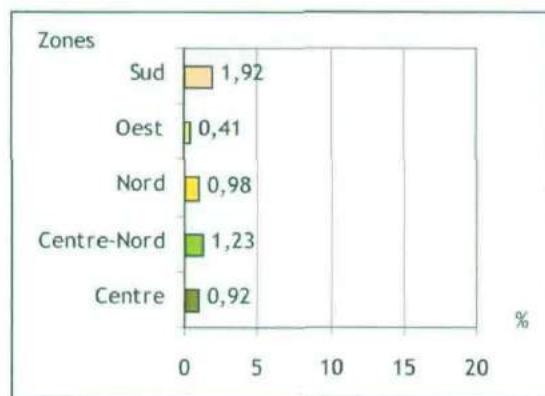
Gran part de l'alumnat estranger que cursa educació secundària obligatòria a la zona Sud, és centre i sud-americà

Gràfica 54. Distribució de l'alumnat estranger centre i sud-americà segons zones en educació secundària obligatòria, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

El col·lectiu d'alumnat d'origen magribí, tot i ser menys representat que l'anterior grup en nombres absoluts i també en percentatge, és el segon col·lectiu amb més presència a la ciutat tal i com demostra la gràfica comparada amb altres orígens demogràfics. Tot i estar

repartit de forma més unitària sobre el territori que no pas el col·lectiu centre i sudamericà, podem destacar com altre cop les **zones Sud i Centre-Nord** són les que acullen més alumnat estranger que la resta (*Gràfica 55*).

L'alumnat magribí es troba més representat a la zona Sud

Gràfica 55. Distribució de l'alumnat estranger magribí segons zones en educació secundària obligatòria, en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria d'Educació. Ajuntament de Sabadell. Curs 2003-2004.

Finalment, només afegir que no s'han tingut en compte les dades referents a la distribució de l'alumnat estranger en el nivell d'educació secundària postobligatòria. En primer lloc perquè el seu percentatge no és massa elevat, només un 2,8% en l'educació pública i un 1,2% en educació privada. I en segon lloc, per la situació del mapa escolar d'educació secundària postobligatòria a Sabadell. Si en l'educació secundària obligatòria comentàvem que les grans àrees d'influència abasten més enllà del propi barri on es troba l'equipament educatiu; en aquest nivell formatiu, la situació és encara més àmplia ja que en algunes ocasions, l'oferta de cicles formatius és única a la ciutat i per tant, té un abast municipal i en alguns casos, fins

i tot comarcal. Per tant, davant d'aquesta situació, la procedència no és una variable que influeixi en l'accés a aquest nivell educatiu.

Descripció i valoració de les aportacions fetes pels diferents agents socials

5.3. Accés de la població immigrant a la formació

L'educació a l'Estat Espanyol és obligatòria dels 3 als 16 anys i, per tant, tots els infants estrangers, independentment de la seva situació legal, tenen el dret i el deure a l'educació obligatòria. Ara bé, la llei no reconeix el mateix dret en l'educació postobligatòria i superior, de manera que la situació d'estança il·legal és una trava per obtenir aquestes titulacions i, per tant, esdevé un obstacle per a la integració d'aquests joves.

Als Centres de Formació de persones Adultes tenen dret a formar-se totes les persones immigrants, disposin o no de permís de residència, perquè la llei no estipula aquest punt, i les escoles poden acceptar les sol·licituds de formació per part de les persones immigrants "sense papers". Ara bé, les persones adultes que no tinguin regularitzada la seva situació no poden accedir a la formació ocupacional municipal.

Segons la informació aportada des de tots els agents socials consultats, la situació de l'escola pública a Sabadell destaca per una gran presència d'alumnat immigrant de diversos orígens arreu de la ciutat i per la seva entrada constant al llarg de tot el curs tant en l'educació primària i l'educació secundària com en l'educació de persones adultes. Per exemple, en alguns centres públics de la zona Sud es destaca que l'alumnat estranger arriba al 30%. En canvi, en els centres concertats i privats aquest col·lectiu hi és molt poc representat tal i com es demostra amb les dades estadístiques aportades anteriorment. Això és degut a la concentració de la immigració en alguns barris i a la fugida de nens i nenes autòctons cap a altres escoles sense alumnat immigrant, generalment concertades. Per tant, es genera una

concentració esbiaixada d'alumnes immigrants als centres públics, i així comença des de l'escola la segregació social.

5.4. Nivell de formació dels i les alumnes immigrants i les seves famílies

El professorat entrevistat, especialment del sector Sud, manifesta que bona part de la població escolar immigrant aconsegueix **elevats nivells d'aprenentatge** i presenta un **alt interès en la formació**.

La població escolar nouvinguda presenta diferents nivells educatius segons el seu origen i diferents ritmes d'integració en la vida escolar. Segons el professorat de la zona Nord, els col·lectius d'**alumnes sud-americans i romanesos**, malgrat que arriben amb nivells educatius inferiors a l'alumnat autòcton, sobretot el col·lectiu sud-americà, tenen **més facilitat per assumir nous coneixements i integrar-se a les aules**, gràcies al coneixement del castellà o bé per a la proximitat idiomàtica de la llengua materna.

Per altra banda, el magribí i el xinès són els col·lectius amb **més problemes d'integració escolar degut a la diferència d'idioma**. El grup de xinesos presenta un nivell educatiu més elevat, sobretot en matemàtiques, mentre que el de magribins té nivells de formació més baixos. En aquest darrer col·lectiu s'hi afegeix el fet que les famílies tenen un nivell de formació generalment baix. Molts pares tenen coneixements bàsics d'àrab degut al seu pas per la Madrassa, però freqüentment les mares són analfabetes, el que provoca que no s'acostin massa a l'escola i que siguin els homes qui s'hi relacionin més. Pel que fa al col·lectiu xinès, la situació és oposada; sovint són les mares, i no els pares, les que es relacionen amb la institució escolar.

Des del CFA Concòrdia es destaca que no es pot generalitzar l'analfabetisme a tot el col·lectiu de dones magribines, ja que segons l'experiència d'aquest centre, moltes de les dones que arriben a l'escola per iniciar cursos de català o castellà tenen estudis bàsics, i en alguns casos,

formació superior. Tot i així, es fa referència a la diferència que presenten les persones procedents de la cultura *amazigh* respecte les de cultura àrab, ja que en el primer cas predomina l'analfabetisme.

Nosaltres estem bellugant ara un col·lectiu de 285 immigrants i la impressió que tinc és que el meu grup de persones analfabetes era la quarta part del grup de les persones ja alfabetitzades. (...) El fet de treballar amb immigrants m'ha fet canviar les meves idees preconcebudes. El que passa allà és que persones analfabetes realment són poques. Jo diria que aquí hi ha un element que no n'hem parlat, quan parlem del Magrib, que és la cultura amazigh. A Can Puiggener, la majoria de les persones no lletrades tenen cultura amazigh i les lletrades provenen de cultures àrabs.⁹⁰

5.5. Coneixement de l'idioma i comunicació

El col·lectiu de professionals del món educatiu senyala de forma generalitzada que el coneixement i l'aprenentatge de la llengua, del català i del castellà, facilita molt la integració plena de l'alumnat immigrant dins l'aula ordinària. De fet, en alguns casos, sobretot a la zona Sud, sovint són els nens i nenes immigrants els que aprenen i utilitzen més ràpidament el català marcant una certa diferència amb els fills i filles de famílies castellanoparlants. S'indica que possiblement sigui degut a una estructura familiar determinada, una manera de relacionar-se amb els infants i, en definitiva, a una major implicació i interès de la família en l'educació dels menors degut a una major valoració de la importància de l'educació.

⁹⁰ Cap d'estudis del CFA Concòrdia.

Nosaltres no considerem un nen de Quito que comença P3 com un nouvingut. És un nen que se li aplica la immersió, i en el meu cas, la mateixa immersió que se li aplica a un nen nascut al carrer Goya i que parla la mateixa quantitat de català que el nen que acaba d'arribar de Quito. Aquests nens autòctons que no parlen català representen un 90%. Nens del barri de Campoamor que parlin català són 4 o 5. Ara, nens nouvinguts que parlin català al carrer a Campoamor n'hi ha moltíssims. (...) Això és degut a la implicació de la família, com evidentment, a l'interès de la família per l'escola.⁹¹

Es detecten problemes deguts a les dificultats de comunicació amb les famílies, sobretot amb les magribines, subsaharianes i xineses. Amb aquests col·lectius, malgrat que, en general, hi ha bona disposició per part dels pares i mares, és difícil establir una comunicació fluïda pel desconeixement de la cultura i l'idioma per ambdúes bandes, tant per part de famílies immigrants com per part dels docents. Per aquest motiu, es destaca la importància de la mediació i la comunicació intercultural.

Amb els magribins hem de recórrer a la traductora per telèfon. Costa més per la dificultat de la llengua. No és per la seva actitud.⁹²

Els xinesos (...) els desconeixem totalment. En altres cultures pots tenir referències comunes, però amb la xinesa costa molt trobar punts en comú, i el desconeixement és lògic. Amb els sud-americans tens la llengua comuna, amb els del Magrib tens la proximitat...⁹³

⁹¹ Director del CEIP Sallarès i Pla.

⁹² Professora de l'aula d'acollida de l'IES Arraona.

⁹³ Professora del CFA Can Rull.

*La mediació ha de servir per poder comunicar-nos amb les famílies estrangeres, per poder saber quin concepte d'escola, quina imatge els hi planteja qualsevol tipus de demanda escolar, què pensen...*⁹⁴

5.6. Eines per atendre la immigració en l'àmbit educatiu

Per tal d'afavorir la integració de l'alumnat estranger a les aules ordinàries i oferir una atenció personalitzada als i les alumnes nouvinguts, els centres educatius de la ciutat amb major percentatge d'alumnat estranger disposen de plans i aules d'acollida. El funcionament de les aules d'acollida està a càrrec d'un tutor o tutora de referència que treballa amb l'alumnat nouvingut d'una manera personal i individualitzada. Tot i que la seva organització varia segons el centre, tal i com exposa una professional del sector de Ca n'Oriac, el funcionament general implica que l'alumne/a estranger realitza una prova d'avaluació per conèixer el seu nivell educatiu, a partir de la qual es determina quines assignatures ha de reforçar a l'aula d'acollida i quines pot seguir de manera normalitzada amb el grup classe. El català és una assignatura que sempre s'imparteix a l'aula d'acollida.

En primer lloc, l'alumne/a s'uneix amb el grup ordinari en matèries com ara gimnàstica, música o plàstica, a la vegada que dedica més hores diàries a fer un reforç de les altres assignatures a l'aula d'acollida durant un període determinat de temps que va en funció del seu ritme d'aprenentatge. En el cas d'alumnes que no coneixen ni el català ni el castellà poden realitzar fins a disset hores setmanals a l'aula d'acollida. Un cop feta aquesta immersió lingüística, l'alumne/a ja està mínimament preparat per seguir totes les classes ordinàries amb normalitat. Aquest pas es fa tan aviat com es valora que l'alumne/a pot assumir nous continguts en la llengua vehicular de l'escola.

⁹⁴ Director del CEIP Agnès Armengol.

Cal afegir que l'assignació de l'alumne/a estranger a un grup ordinari normalment es fa en funció de l'edat. Per tant, no se'ls incorpora a nivells inferiors per facilitar l'aprenentatge de continguts o de l'idioma, sinó que s'assigna el curs que correspon per edat. De la mateixa manera, s'avalua aquest alumnat amb el mateix nivell d'exigència que l'autòcton, sempre i quan segueixi la classe amb normalitat. Sinó és així, es fa una adaptació curricular exigint uns mínims al llarg del curs.

Altres funcions de l'aula d'acollida són treballar i aprofundir en la relació amb les famílies dels nens i nenes nouvinguts, juntament amb l'aprenentatge d'hàbits socials, com ara la puntualitat, la responsabilitat en les seves tasques o el compromís d'assistir diàriament a l'escola. En aquestes qüestions, a mesura que l'alumne/a i la família s'adapten al nou context, es demana el mateix nivell d'exigència que amb l'alumnat i les famílies autòctones.

La majoria dels centres educatius, ja siguin de primària, secundària o de persones adultes, també organitzen **activitats**, com poden ser jornades culturals, crèdits de síntesi al voltant de la interculturalitat i la solidaritat o celebracions i festivitats puntuals, que s'utilitzen per **crear espais de trobada i interrelació** entre l'alumnat autòcton i estranger, per fomentar així la convivència entre ells.

Els agents de l'àmbit educatiu coincideixen a apuntar que **l'escola sovint esdevé un centre d'unió i relació** per a les famílies immigrants i un espai on poder demanar i sol·licitar ajuts puntuals i/o orientació. L'escola, ja sigui per a infants o per a persones adultes, és un important punt de referència a la ciutat per a les persones immigrants ja que no és necessari cap requisit legal per accedir-hi.

*L'escola es converteix en un punt de referència. L'únic punt de referència que no hi posen mala cara perquè no cal cap paper. Poden preguntar com convalidar un títol o el que sigui!*⁹⁵

*Fins i tot, famílies que ja han marxat de l'escola, continuen tenint l'escola com a centre de referència per si fa falta una beca o omplir un paper... Entre elles (les famílies) tenen una xarxa de relacions molt bona, però no sempre donen l'abast.*⁹⁶

*Per les dones que nosaltres tenim, l'escola és com un centre cívic. És cert que com que són tants immigrants de seguida diuen: Vés a empadronar-te, quan tinguis l'empadronament busca la targeta sanitària d'aquesta manera, ... Penso que les escoles d'adults estan molt bé perquè a part de la formació, (...) l'èxit de l'escola radica en què ells hi van i s'informen que a Càritas si estàs molt necessitada et poden donar menjar, que pots anar a l'assistent social, l'empadronament, que la targeta sanitària...*⁹⁷

Finalment, els Centres de Formació de persones Adultes coincideixen en que l'administració pública no ofereix cap tipus de suport pel que fa a l'atenció de la població nouvinguda. Així doncs, depèn de la bona voluntat, l'interès i l'experiència acumulada dels i les professionals d'aquests centres per poder obtenir més informació i eines per tractar amb la població immigrant.

⁹⁵ Director del CEIP Sallarès i Pla.

⁹⁶ Ibíd.

⁹⁷ Professora del CFA Concòrdia.

De vegades per bona voluntat ens apuntem a cursos de reciclatge, una mica per situar-te. (...) Hem elaborat nosaltres la programació, sobre l'experiència, sobre la marxa, i penses que cada any ho intentes fer millor que l'any anterior però suposo que hem fet moltes coses mal fetes.⁹⁸

Aquesta la situació millora als centres d'educació obligatòria ja que reben més suport pel que fa a formació, l'assessorament i la traducció, també apareixen actituds crítiques cap a l'administració pública pel fet de que les ràtios de les aules ordinàries són molt elevades i també en alguns casos en les aules d'acollida.

Nosaltres a infantil tenim vint-i-cinc nanos per classe, potser hi ha sis sud-americans, dos àrabs, tres gitanos, nanos d'aquí amb problemes, sordesa, retard mental... Penso que vint-i-sis nanos a parvulari amb aquestes característiques és de jutjat de guàrdia. En aquest cas protestaria molt enèrgicament.⁹⁹

Tot això evidencia que calen els recursos adequats per oferir una bona atenció educativa a la població escolar immigrant des dels centres públics, que acullen la gran majoria d'aquest alumnat.

5.7. Relació de les famílies immigrants amb l'escola

Existeix consens entre els agents socials en ressaltar la idea que, tant a l'educació primària com a la secundària, les famílies immigrants, malgrat les seves necessitats i dificultats socioeconòmiques, arriben al centre educatiu amb més interès, respecte i consideració cap a les i els professionals i cap a la institució educativa que moltes altres famílies autòctones amb

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Professora de l'aula d'acollida del CEIP Calvet d'Estrella.

actituds més defensives. Segons el parer de docents de la zona Sud, això fa que el col·lectiu de famílies immigrants, tot i la seva heterogeneïtat, acabi sent molt sensible als missatges i oportunitats que la institució educativa els pot oferir i per tant, beneficiar-se'n en major mesura. El motiu pot ser degut a que les famílies immigrants veuen en la cultura i l'educació una possibilitat de millora social. Així doncs, les famílies immigrants destaquen per la seva motivació i voluntat de superar-se tant a nivell econòmic, laboral i també social, d'integració i d'aprenentatge de l'idioma.

*Les famílies immigrants veuen en la cultura la clau de l'èxit. La gran majoria de famílies autòctones han fracassat escolarment i no han sabut trobar aquesta clau de l'èxit de l'escola i la formació acadèmica o l'educació permanent. Ara els joves no tenen referents que passin per la cultura o per l'escola.*¹⁰⁰

Per altra banda, es reconeixen les dificultats de tractar adolescents autòctons amb actituds arrelades de rebuig i amb moltes mancances, com les de comportaments i valors cívics. Això fa que a molts professionals els sigui més gratificant treballar amb l'alumnat immigrant.

*Tenim la percepció que, efectivament, l'actitud generalitzada del nostre alumnat autòcton, en sentit molt ampli, és de rebuig (cap a la institució); però és una traducció de les actituds familiars. Diríem que la valoració del coneixement no es percep com un instrument important personal... Probablement, l'alumnat estranger no té aquesta actitud tan condicionada.*¹⁰¹

*A l'institut sents comentaris com: "Jo com a professora, si hagués de triar, jo escolliria, a cegues, el col·lectiu de nouvinguts".*¹⁰²

¹⁰⁰ Director del CEIP Sallarès i Pla.

¹⁰¹ Psicopedagog del IES Ribot i Serra.

¹⁰² Ibíd.

El col·lectiu de professionals expressa un sentiment més elevat de reconeixement professional i personal amb famílies estrangeres que no pas amb famílies autòctones.

*Ets sents millor valorat tu, com a professional, per una família equatoriana o magribina que per moltes famílies autòctones que tenim allà i que vénen doncs... per fer la guitza.*¹⁰³

*Quan s'acaba la classe vénen i et donen les gràcies, fins i tot de vegades et donen la mà i marxes.*¹⁰⁴

5.8. Conflictes i prejudicis

Com en d'altres àmbits, des de la institució educativa es detecta el discurs sobre la lluita pels recursos entre la població immigrant i la població autòctona més desafavorida que també depèn d'ajudes assistencials, com ara la població gitana. Tot i així, els comentaris i recels no només sorgeixen d'aquest col·lectiu, sinó de bona part de la població.

*Els problemes vénen des de la porta de l'escola, on les famílies que han fet de la marginació el seu modus vivendi, veuen perillar el seu PIRMI quan veuen que un família que... "encima son de otro color i se van a llevar mi PIRMI!". Jo he hagut de desmentir això més d'una vegada.*¹⁰⁵

*Ens hem trobat amb comentaris de senyores de tota la vida de "claro, como ahora vienen estos, nosotros tenemos menos..."*¹⁰⁶

¹⁰³ Director del CEIP Sallarès i Pla.

¹⁰⁴ Professora del CFA Concòrdia.

¹⁰⁵ Director del CEIP Sallarès i Pla.

¹⁰⁶ Professora del CFA Can Rull.

En aquesta línia, s'apunta com un possible problema de futur la reacció negativa que poden tenir les famílies autòctones gitanes amb més dificultats econòmiques, amb actituds d'indiferència i fins i tot negatives cap a la institució escolar, en constatar que són justament les famílies immigrants les que estableixen una dinàmica més positiva amb l'escola que els permet treure més rendiment del recursos educatius oferts. A llarg termini, també preocupa la reacció del col·lectiu autòcton en constatar que el col·lectiu immigrant va escalant posicions socials i millorant la seva situació socioeconòmica.

*Em pregunto què pot passar per efecte rebot en aquests col·lectius de població autòctona que des de sempre han estat més desvinculats i amb actituds bastant negatives cap a la institució, si perceben que aquests nousvinguts s'integren més, col·laboren més que ells i poden escalar posicions. Simplement ho apunto com una preocupació.*¹⁰⁷

*Quan aquests autòctons vegin que els immigrants estan ocupant els llocs que ells no han volgut arribar, no que ells no han pogut, sinó que no han volgut, per falta d'estímul o pel què sigui; llavors, què faran? Doncs refermar-se encara més en la seva xenofòbia.*¹⁰⁸

5.9. Convivència al centre educatiu

En general, i malgrat alguns enfrontaments verbals puntals i sense transcendència, no es detecten problemes de convivència, ja siguin actituds conflictives, agressives o de rebuig, entre l'alumnat estranger i l'autòcton.

Tot i així, tal i com reconeixen els professionals docents de la zona Sud, és cert que s'observen **agrupaments per origen** durant les hores d'esbarjo de forma espontània en el

¹⁰⁷ Psicopedagog del IES Ribot i Serra.

¹⁰⁸ Director del CEIP Sallarès i Pla.

nivell d'educació secundària. S'indica com a causa el fet que la majoria d'alumnat estranger que s'incorpora als centres acaba d'arribar a la ciutat i, per tant, no han passat per l'educació primària on, a excepció de l'ètnia gitana, no es donen aquests agrupaments per origen i per ètnia, i nens i nenes es relacionen entre ells sense cap problema. Molt possiblement en aquestes edats la interrelació és més senzilla per als infants i també pels pares i mares, ja que tot recollint els infants a l'escola és més fàcil establir contacte. Destaquem com als Centres de Formació de persones Adultes també es produeixen agrupaments per origen.

*S'observen fenòmens espontanis, els agrupaments sobretot a les hores de pati, els agrupaments per origen. Espontàniament. Actituds de rebuig o conflictives o fins i tot agressives internes no s'han donat.*¹⁰⁹

*A mi em crida l'atenció com es reagrupen entre si. (...) No tenen problemes ni enfrontaments, però jo diria que alhora es fan com la seva illa.*¹¹⁰

Els docents coincideixen a fer notar la poca o mínima relació intercultural que s'estableix fora de l'escola. Malgrat els esforços dels centres educatius per crear dinàmiques positives de cara a aquesta interrelació, s'evidencia que **la convivència es dona a l'escola, però sovint no surt d'aquest recinte**. S'estableix molt poca convivència i comunicació fora de l'escola, cosa que no genera problemes però tampoc es valora com una dinàmica positiva.

Tot i que la relació és boníssima entre els diferents col·lectius, la convivència no hauria de ser exclusiva de l'escola. Perquè quan surten de casa, ja no hi ha convivència. O bé s'ocupa un espai, com passa a Can Roqueta, o bé els nanos es queden a casa. Això no és convivència. I això no és un problema greu. Però no considerem

¹⁰⁹ Psicopedagog del IES Ribot i Serra.

¹¹⁰ Professora dels CFA Concòrdia.

*positiu mantenir la distància o l'agrupament. Relació intercultural, no n'hi ha cap. O molt poca.*¹¹¹

Cal dir, però, que en determinades ocasions es detecten comentaris racistes entre persones immigrants vers altres immigrants d'origens i procedències diverses.

*Els àrabs, de vegades, són xenòfobs amb els amazighs, els tracten com dient nosaltres som els poderosos, els no sé què, i també ho fan amb els negres. O sigui, a vegades fan comentaris xenòfobs entre ells.*¹¹²

5.10. Absentisme i abandonament escolar

El professorat, tant de les zones nord com sud de la ciutat, defensa que en el cicle d'educació primària no es donen casos d'abandonament escolar entre nens i nenes immigrants.

*Pel que fa al nivell d'abandonament escolar, en el cas de primària, no n'hi ha. No es produeix a la nostra escola. Sí que hi ha absentisme, però és molt focalitzat a l'ètnia gitana, té nom i cognom. (...) No hi ha alumnat d'origen estranger absentista, que no va a l'escola.*¹¹³

En el cicle d'educació secundària hi ha alguns casos, sobretot de nois i noies d'origen marroquí i xinès de la zona Sud, que han abandonat els estudis per a inserir-se al mercat de treball. S'indica que la causa principal de l'abandó escolar en aquest cicle educatiu, sigui quin sigui l'origen dels alumnes, rau en les necessitats econòmiques de les famílies. Aquest problema

¹¹¹ Director del CEIP Agnès Armengol.

¹¹² Professora del CFA Concòrdia.

¹¹³ Director del CEIP Sallarès i Pla.

sembla no afectar al col·lectiu d'alumnes llatinoamericans, procedents majoritàriament de l'Equador, Perú i Bolívia. S'observa com aquestes famílies tenen un projecte migratori on es contempla en gran mesura la importància de l'educació pels fills i filles.

*Penso que aquest problema no el tenen de moment els alumnes sud-americans. No és que les famílies tinguin facilitats, ni molt menys, però poden anar fent. En el cas dels xinesos, o en el cas dels magribins, doncs, és preocupant, pel tema econòmic.*¹¹⁴

Generalment, l'absentisme depen dels recursos familiars i de la seva situació socioeconòmica, independentment de l'origen geogràfic i de la importància que la família pugui donar a l'educació. En aquest sentit, el professorat del sector de Ca n'Oriac destaca que les situacions familiars en què les mares treballen en el servei domèstic com a interines van associades amb dificultats per poder assegurar l'assistència d'aquests menors a les aules. Recordem que normalment són feines associades a dones sud-americanes, però no únicament, ja que s'apunta que les dones magribines també comencen a accedir-hi. Així doncs, es fa evident que la presència, el suport i l'interès de la família són fonamentals en l'educació dels fills i filles, tant immigrants com autòctons.

Les opinions recollides des dels Centres de Formació de Persones Adultes senyalen que l'assistència de l'alumnat, tant autòcton com immigrant, a les aules està molt condicionada per la situació personal de cadascú, i sobretot per la situació laboral. En alguns casos, l'absentisme es deu també a la falta d'hàbits. Aquesta situació provoca que l'alumnat no pugui tenir continuïtat durant un curs i, per tant, dificulta l'assoliment de coneixements i impossibilita la seva avaluació per superar un curs.

¹¹⁴ Professor del IES Les Termes.

5.11. Homologacions i titulacions

Des dels Centres de Formació de persones Adultes es posa en evidència que els tràmits a seguir per obtenir una homologació d'estudis són realment molt lents i costosos, i des de l'administració pública no s'informa sobre aquest aspecte. Això fa difícil determinar els nivells d'instrucció de les persones immigrants que arriben als CFAs. A més l'explicació que la persona ofereix sovint no és massa concisa i s'hi afegeix el fet que els mateixos professionals desconeixen quins són els sistemes educatius dels diversos països d'origen. Cal tenir present que un mateix nivell educatiu no sempre implica tenir els mateixos coneixements en un país o en un altre. Tot plegat dificulta molt determinar quin és el nivell d'instrucció o de coneixements de les persones estrangeres.

*Partim de la nostra desconexença; no sabem els diferents sistemes educatius de tots els països i, per tant, amb aquest desconeixement no t'acabes de situar i ens costa molt entendre el que ells expliquen.*¹¹⁵

Cal dir, però, que normalment la població estrangera que arriba als Centres de Formació de Persones Adultes fan demandes, no de formació reglada, sinó de cursos d'idiomes, ja siguin de català o de castellà, pels quals no és prioritari determinar el nivell formatiu. Tot i així, des dels CFA es destaca que, lentament, van arribant nous alumnes, sobretot joves, que havent estat escolaritzats a Sabadell, demanen formació reglada i especialment cursos de preparació a cicles formatius de grau superior. En aquests casos sí que és molt important conèixer amb el major grau d'exactitud possible el nivell de formació adquirit per aquestes persones al país d'origen i als instituts d'aquí.

¹¹⁵ Directora del CFA La Creu de Barberà.

Nosaltres aquest any ens hem començat a trobar gent que venia de l'institut, és a dir, nanos joves de disset, divuit, o que han fet un cicle formatiu de grau mitjà i volen fer el superior, o que han acabat la secundària i es volen enganxar a un cicle superior (...)
*Els que demanen l'idioma són molt més grans, és a dir, són els pares d'aquests.*¹¹⁶

Es proposa que caldria establir una coordinació entre centres educatius, ja sigui centres de primària, secundària o de formació de persones adultes, per tal que els expedients de l'alumnat, en cas de canvi de centre educatiu, es puguin traspasar i facilitar així el procés per determinar el nivell d'instrucció.

5.12. Reptes i propostes realitzades pels agents socials

S'aporten diverses propostes per tal de millorar l'atenció a l'alumnat immigrant als centres educatius. En primer lloc, des de l'administració municipal s'apunta que caldria **potenciar les activitats extraescolars** i els espais de lleure per **afavorir la interrelació** entre persones immigrants i autòctones. Per això és necessari que totes les parts implicades, -escola, col·lectiu immigrant i autòcton-, valorin aquest espai de lleure com un espai potencial per aprofundir en la interculturalitat i el coneixement mutu, ja que és un espai de temps amb un valor afegit, degut a la seva condició d'informalitat i voluntarietat.

En aquest sentit, es té present la iniciativa municipal de crear tallers per a pares i mares als barris (Espronceda i Can Puiggener), per afavorir i facilitar el contacte i la relació entre aquests i els pares i mares autòctons. L'objectiu, més enllà de l'activitat concreta, aprofitant que l'escola és un espai de trobada, és conèixer, relacionar-se i trencar amb les fronteres culturals. S'aporta, però, que cal una adaptació d'aquestes iniciatives a cada territori o barri per motivar la població.

¹¹⁶ Professora del CFA Can Rull.

Des dels agents socials de la zona Sud, es destaca la necessitat que l'escola rebi suport extern de les administracions, de les institucions o de les entitats. Des del professorat, es veu necessari adoptar una visió més global de l'educació que impliqui un compromís social i un treball conjunt entre l'escola, les famílies, l'administració i el teixit social.

*L'escola i l'educació cal agafar-les amb una visió molt més àmplia i extensiva. Usant tots els recursos de la zona que ja tinguem. Cal un compromís social més ampli, serà difícil. El que volem i tenim intenció és incrementar, impulsar plans d'aquest tipus per tenir interacció en un territori, que no sempre vol dir més recursos.*¹¹⁷

En aquesta línia, hi ha acord a destacar la importància de la coordinació entre centres educatius, administració, associacions i organitzacions socials per tal de no duplicar esforços i fer que cada institució ocupi el seu espai en l'ajuda i l'atenció a la immigració.

També cal adoptar noves estratègies i oferir una formació als professionals educatius sobre les característiques i necessitats d'aquesta població escolar, tot destacant la immigració i la diversitat no com un problema, sinó com un enriquiment.

*Cal veure la part positiva de la diferència. (...) Veure la part positiva i el potencial dels alumnes. Però no només dels magribins, equatorians o xinesos, sinó de qualsevol altre alumne diferent que surti de la normalitat, de la línia.*¹¹⁸

Hi ha consens entre els agents socials en què educar no és una tasca única ni exclusiva de la institució educativa, sinó que la família té un paper essencial en l'educació dels seus infants i joves. Per tant, cal que en prengui consciència, participi i col·labori amb la institució escolar en l'educació dels fills i filles. Si bé les famílies dels nens i nenes immigrants

¹¹⁷ Representant de la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de Sabadell.

¹¹⁸ Director del CEIP Sallarès i Pla.

presenten en general bona predisposició a treballar amb l'escola, cal seguir potenciant l'interès de totes les famílies.

Síntesi valorativa

- Les persones estrangeres tenen un nivell de formació similar al conjunt de la població sabadellenca, si bé en els nivells formatius baixos hi ha un percentatge lleugerament superior de població estrangera. D'altra banda, les dades indiquen que l'**analfabetisme** entre la població estrangera és **molt baix**, d'un 0,5%. L'opinió dels professionals d'educació primària i secundària de la zona Nord i dels Centres de Formació de persones Adultes indica que l'analfabetisme no afecta igual a tots els col·lectius d'immigrants: moltes mares magribines són analfabetes, tot i que des dels mateixos/es professionals es detecta la diferència del col·lectiu àrab i de l'*amazigh* (és en aquest segon grup on és detecta major nivell d'analfabetisme).
- Tal i com ens demostren les dades estadístiques i la percepció del col·lectiu de professionals docents dels centres educatius, l'escola pública a Sabadell destaca per la forta presència de l'**alumnat immigrant de diversos orígens arreu de la ciutat** i per la seva **arribada constant als centres educatius**. El 87,7 % de l'alumnat estranger es troba escolaritzat en els centres públics. Per contra, l'escola concertada i privada de la ciutat atén a molt poca població estrangera -un 12,3%- i en aquests casos destaca el fet que l'origen d'aquest alumnat correspon a l'Europa comunitària i l'Amèrica del Nord. En canvi, a l'escola pública hi arriben majoritàriament alumnes procedents de Centre i Sud Amèrica, Magrib i resta d'Àfrica, Àsia i Europa no comunitària. Aquesta distribució tant desigual es repeteix a tots els nivells educatius, tant en l'educació primària, com a la secundària, obligatòria i postobligatòria.

- El col·lectiu de docents destaca que bona part de la **població escolar immigrant** **aconsegueix elevats nivells d'aprenentatge**, un cop superades les dificultats idiomàtiques inicials.
- En tots els casos, els professionals del món educatiu senyalen que el **coneixement i l'aprenentatge de la llengua**, català i castellà, facilita molt la integració de l'alumnat immigrant a l'aula. D'altra banda, existeixen **dificultats de comunicació** amb les famílies degut al desconeixement de la cultura (hàbits, valors educatius...) i de l'idioma, sobretot amb famílies magribines, subsaharianes i xineses. En conseqüència, es proposa potenciar la figura del **mediador/a cultural** per superar aquesta dificultat de comunicació idiomàtica i cultural.
- S'evidencia que amb recursos adequats i suficients es pot garantir als centres públics una bona integració escolar de l'alumnat immigrant. Els centres educatius amb major percentatge d'alumnat immigrant posseeixen **plans i aules d'acollida**, per tal d'oferir una millor acollida i integració, alhora que organitzen activitats amb l'objectiu de crear espais de trobada i interrelació. Malgrat això, hi ha queixes del poc suport que ofereix l'administració pública a les escoles, en termes de formació i recursos, per atendre la població immigrant. Sobretot els Centres de Formació de Persones Adultes tenen poc suport malgrat l'alumnat immigrant representa una tercera part del total.
- Hi ha consens a l'afirmar que el centre educatiu esdevé moltes vegades el **centre de referència i orientació a la ciutat** pel col·lectiu immigrant.
- Tots els agents socials consultats opinen que les **famílies immigrants** arriben als centres educatius amb més interès, respecte i consideració cap als professionals i a la institució educativa que algunes famílies autòctones, definides per les actituds de desinterès i fins i tot de rebuig cap a l'escola. Aquesta **bona predisposició** per part de les famílies immigrants, malgrat els freqüents problemes de comunicació, fa que, per una banda, el

professorat se senti més valorat professionalment i per l'altra, aquestes famílies accedeixin més i millor als recursos que ofereix l'escola i obtinguin més profit de la formació rebuda.

- Segons els i les docents, aquesta situació genera conflictes al voltant de la lluita pels recursos entre la població immigrant i la població autòctona que depèn d'ajudes assistencials, ja que aquesta última es queixa de les persones immigrants perquè les culpabilitzen de monopolitzar les ajudes socials. Aquests comentaris són compartits per gran part de la resta de població autòctona. Per això, alguns agents socials es mostren preocupats per la possible reacció que poden tenir les famílies autòctones en veure com, a llarg termini, les famílies novvingudes aprofiten millor els recursos que els ofereix la institució educativa i van ascendint socialment.
- Pel que fa a la convivència a les aules, es destaca positivament que no s'han donat conflictes importants en aquest sentit. D'altra banda, el professorat dels centres de secundària i de formació de persones adultes afirma que s'originen agrupaments en funció de l'origen, amb l'excepció dels centres de primària. Així doncs, tot i que es promou la convivència entre les diferents cultures, es dificultós aconseguir establir relacions interculturals i normalment no es produeixen fora de l'àmbit escolar. En aquesta línia s'apunta l'interès de potenciar activitats de lleure en el què s'interrelacionin infants de diferents procedències.
- No es detecten casos d'abandonament escolar a l'educació primària entre l'alumnat immigrant. En canvi, a la secundària apareixen alguns casos deguts principalment a les necessitats econòmiques de les famílies. Pel que fa a l'educació de persones adultes, l'abandonament i l'absentisme al llarg del curs és habitual tant entre població autòctona com immigrant, degut sobretot a la situació laboral. En aquest cas, l'absentisme no està

relacionat amb l'origen de les persones, sinó amb les seves necessitats econòmiques, familiars i laborals.

- Des dels Centres de Formació per a persones Adultes s'afirma que a causa del problema de l'**homologació** d'estudis realitzats als països d'origen és difícil determinar els nivells d'instrucció de les persones estrangeres, ja que es desconeixen els sistemes educatius dels altres països i perquè l'explicació de les pròpies persones immigrants sovint és confusa.
- Tots els agents socials coincideixen en demanar que l'**escola rebi més suport extern** de les administracions, les institucions o les entitats juntament amb un compromís social i un treball conjunt entre escola, família, administració i teixit social. Val a dir que aquesta proposta ha d'anar lligada a una bona **coordinació entre tots els implicats** i entre els propis centres educatius per tal que, per una banda, s'aprofitin al màxim els recursos ja existents sense duplicar esforços ni accions, i per l'altra, s'afavoreixi la comunicació entre centres per facilitar el coneixement dels alumnes i dels seus nivells educatius.
- Finalment, els agents socials conclouen que cal una **dobla conscienciació**. Per una banda, és necessari que les **famílies**, tant autòctones com immigrants, s'adonin de la importància de la seva participació i el treball conjunt amb la institució escolar i en l'educació dels seus fills i filles, a la vegada que cal una conscienciació i formació del col·lectiu de professionals relacionats amb l'àmbit educatiu on es destaquï **el fet migratori i la diversitat cultural com un enriquiment**.

Bloc 6/ La convivència als barris

Descripció i valoració de les aportacions fetes pels diferents agents socials

6.1. Integració i convivència intercultural a Sabadell; la interrelació entre les persones immigrants i autòctones

Un aspecte molt important que cal destacar quan parlem d'immigració és la **convivència** i la relació que s'estableix entre el col·lectiu nouvingut a la ciutat i la població autòctona. Considerem la convivència i la interrelació entre les diferents cultures com un doble benefici. En primer lloc, és una condició important per tal d'aconseguir una **plena integració per part del col·lectiu immigrant**; i en segon lloc, és una **possibilitat d'enriquiment per a la societat receptora**. Cal percebre la diferència cultural no com un obstacle o un entrebanc que cal superar o eliminar, sinó com una possibilitat de canvi i de millora social per al conjunt de la població.

Des del col·lectiu immigrant, i en la totalitat dels casos, es destaca la importància de la convivència i es valora positivament el fet de poder viure i compartir un barri i un mateix espai ciutadà, on hi hagi una bona relació entre tot el veïnat que hi resideix. Aquest podria ser el cas de **Sant Oleguer**; un barri on hi trobem l'Associació Africana, que compta amb molt anys d'activitat en el teixit associatiu del barri i que, juntament amb el treball constant de tots els implicats, immigrants i veïnat, ha aconseguit crear un bon ambient i una bona relació entre aquests dos col·lectius. Gràcies a aquesta bona relació, es manifesta una gran satisfacció per pertànyer a aquest barri, el que fa augmentar el sentiment de pertinença al barri i, en conseqüència, facilita la integració social.

*Vivo en el barrio de Sol i Padrís. Llevo nueve años viviendo allí con mis hijos, y es un barrio de gente muy solidaria que me ha ayudado muchísimo, y me está ayudando también, me gusta vivir allí.*¹¹⁹

Tal i com es destaca des de l'Associació de Veïns de Sol i Padrís, el treball d'apropament que es porta fent durant anys ha permès millorar les relacions entre el veïnat i assolir la situació actual de respecte mutu entre cultures.

*Primer calia conèixer aquestes persones i poder-les organitzar, no? (...) Vam contactar amb ells i d'alguna forma els vam demostrar que podien confiar amb nosaltres, i de mica en mica, ens anaven preguntant coses per saber com es podien organitzar.*¹²⁰

En canvi, la situació no és la mateixa en altres barris. Segons l'opinió de les persones immigrants, Can Puiggener -el barri amb major percentatge de població estrangera-, apareix com un barri on no es dona aquest bon clima de convivència entre cultures diferents, fent referència, sobretot, a les relacions entre el col·lectiu gitano i el col·lectiu d'estrangers. En el cas concret de Can Puiggener, es denuncia el fet que molts col·lectius d'immigrants només es relacionen entre ells, sense mantenir cap tipus de contacte amb altres veïns/es del barri. Això provoca que la gent s'aïlli per grups d'origen molt concrets i específics, fins i tot, separant-se segons la regió d'un mateix país.

Yo pediría más convivencia con los gitanos y otras étnias. Hay unos guetos dentro de un gueto, los gitanos a parte, los marroquí a parte y dentro los marroquí también hay

¹¹⁹ President de l'Associació Africana de Sabadell.

¹²⁰ Membre de l'Associació de Veïns de Sol i Padrís.

*los bereberes, los del norte, los árabes, del Riff... Cada étnia está aislada en la calle. Hay falta de comunicación, están aislados. Esto puede generar problemas.*¹²¹

S'hi afegeix el fet que barris com **Can Puiggener**, tradicionalment poc valorats socialment i amb pocs recursos i infraestructures, resulten poc atractius per a la població autòctona. Això fa que bona part de la població que hi viu prefereixi marxar i traslladar-se a un barri millor o que ni tan sols es consideri la possibilitat d'anar-hi a viure.

*L'Ajuntament va fer un bloc de pisos (de protecció oficial) a Can Puiggener i ningú els comprava, i això que era de certa qualitat. Com que està a Can Puiggener no es venen.*¹²²

Des de les associacions de veïns es detecta que els diferents col·lectius -immigrant i autòctons viuen "d'esquena", en el **desconeixement mutu**. De vegades aquest aïllament es pot traduir en conflictes per l'ocupació de l'espai públic, per l'ús dels serveis públics i la recepció d'ajudes o per molèsties en el bloc de pisos. La solució a aquestes situacions, segons la Vocalia de Dones de l'Associació de Veïns d'Espronceda, sempre requereix comunicació i diàleg.

*Yo creo que cuando nos conozcamos más crecerá el respecto. Pienso que el conocimiento será muy positivo, que nos hemos de mezclar ya de una vez, tratar de conocernos, de mirarnos a los ojos.*¹²³

¹²¹ Home immigrant del Marroc.

¹²² Membre de l'Associació de Veïns de Sol i Padrís.

¹²³ Vocalia de Dones de l'Associació de Veïns d'Espronceda.

Malgrat que els agents socials comparteixen la voluntat d'apropament i d'afavorir una bona entesa entre els dos col·lectius, sovint sorgeixen discrepàncies respecte **les possibilitats d'integració** de la població nouvinguda segons la seva procedència. Per una banda, hi ha qui opina que l'actual onada migratòria és força semblant a l'anterior dels anys 50 o 60 del segle XX, ja que es repeteixen conductes i comportaments similars com ara el fet d'unir-se i conviure en un mateix barri o bé de crear una xarxa social amb persones amb les que es comparteix una mateixa procedència. Però, per altra banda, hi ha veus que opinen tot el contrari. Alguns representants d'associacions de veïns defensen que l'actual moviment migratori presenta unes diferències significatives importants, ja que les persones que arriben actualment a la ciutat provenen d'orígens geogràfics molt diversos. Aquestes diferències culturals pròpies de cada col·lectiu, allunyades de les tradicions i costums autòctons, és l'argument que s'utilitza per afirmar que existeix una barrera cultural, que si bé no impossibilita, sí que dificulta enormement la integració de determinats col·lectius.

*No podem comparar la gent vinguda de fora en aquests anys a la que a l'any 45, 48 o 53 venien d'altres parts de la Península Ibèrica perquè eren cultures molt similars. (Actualment) hi ha unes diferències abismals. (...) Les persones que han vingut de fora no podem dir que són exactament iguals, és el que passa amb l'ètnia gitana, no volen integrar-se. La seva cultura i les seves costums no són iguals a les nostres. I si entrem en el tema religiós encara menys... és un mur que hi ha entre ells i nosaltres.*¹²⁴

A Sol i Padrís s'han trobat una colònia que és fàcil arribar a ells, però el problema està en que hi ha molts pobles, moltes cultures diferents i és molt difícil arribar a elles, perquè no trobaràs cap persona d'una associació de veïns que entri allà on està tota la

¹²⁴ Membre de l'Associació de Veïns de Ca n'Oriac.

*colònia equatoriana. (...) Saps com en pot sortir una persona d'allà? Amb una pallissa, així de clar.*¹²⁵

Aquests comentaris sobre les diferències entre col·lectius d'immigrants i la dificultat per comunicar-s'hi i integrar-los a la societat autòctona, detonen l'arrelament de determinats estereotips i prejudicis cap a col·lectius concrets com ara el col·lectiu de sud-americans o el de magribins. En canvi, i arran de l'experiència positiva a Sant Oleguer, el col·lectiu africà subsaharià està en millor consideració ja que és vist com un col·lectiu més proper i obert.

Sobre el mateix concepte d'integració apareixen opinions diverses. Si bé hi ha qui defensa una integració que preservi les diferents cultures, tant d'altres països com l'autòctona, i on tothom pugui mantenir la seva identitat; també hi ha postures que opten per un model d'integració on la cultura autòctona esdevingui la cultura hegemònica per a tothom.

*Hem de plantejar una resposta progressista buscant el respecte dels Drets Humans a les diferències, però també a l'assumpció per part dels nouvinguts d'una sèrie de qüestions, que entenem que són valors que enriqueixen i que garantitzen una sèrie de condicions que s'ha d'assumir. I això no es pot fer a través de l'assimilació.*¹²⁶

*Jo crec que hauríem de ser valents i reafirmar-nos, nosaltres, en la nostra pròpia identitat.*¹²⁷

6.2. Situacions de discriminació i racisme

Pel que fa a l'experiència d'haver patit situacions quotidianes de discriminació per raons racistes, la primera resposta que s'obté de les persones immigrants, normalment és negativa.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Membre del grup d'immigració de la FAV.

¹²⁷ Membre de l'Associació de Veïns de Ca n'Oriac.

És a dir, moltes vegades no s'admet que personalment s'hagin trobat amb situacions d'aquest tipus. Tot i així, hi ha persones, sobretot magribines i africanes, que reconeixen haver viscut aquesta mena d'experiències. Això ens demostra com en la nostra ciutat és possible trobar mostres que una part de la població sabadellenca té **actituds de desconfiança i temor cap a persones estrangeres**, degut a prejudicis i estereotips molt arrelats.

*Estaba en el centro de Sabadell por la tarde y no sabia dónde estaba la calle Salud. Llamo una señora mayor y le pregunto dónde está el ambulatorio y la señora se pensaba que le iba a robar y avisó a la policía. La policía me dijo tranquilo, no pasa nada.*¹²⁸

*A Sabadell, tots els immigrants en general tenen problemes. Hi ha qui ha patit agressions de skins, allà a la plaça Espanya o les Termes; però els patim tots, és comú.*¹²⁹

*Jo un cop anava amb tren i estava parlant amb la meva mare en àrab. Hi havia unes senyores grans i deien "¡ui estos moros que nos van a echar de nuestro país!". I jo estava parlant tranquil·lament, no feia res de dolent.*¹³⁰

Podem concloure que molt probablement, el fet de reconèixer aquest tipus de situacions pot resultar forçós i generar certa vergonya per part de la persona immigrant, ja que són situacions poc acceptades socialment i que van en contra del discurs políticament correcte sobre la integració de les persones immigrants. Tot plegat fa que moltes persones no reconeguin aquestes situacions. Tot i així, tal i com hem comprovat, existeix un bon nombre de persones estrangeres que pensen que cal assumir i reconèixer aquestes situacions per tal de fer-hi front.

¹²⁸ Home immigrant de Marroc.

¹²⁹ Membre de l'Associació Guinea Conakry.

¹³⁰ Dona immigrant de Marroc.